

Міністерство освіти і науки України
Поліський національний університет, кафедра іноземних мов
Тернопільський національний педагогічний
університет ім. Володимира Гнатюка,
кафедра української мови та методики її навчання
Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра іноземних мов для природничих факультетів
Херсонська державна морська академія, кафедра соціально-гуманітарних
дисциплін та інноваційної педагогіки

Актуальні проблеми мовознавства та лінгвометодики в умовах війни в Україні

**Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
(з міжнародною участю)
21 лютого 2023 року**

Міністерство освіти і науки України
Поліський національний університет, кафедра іноземних мов
Тернопільський національний педагогічний
університет ім. Володимира Гнатюка,
кафедра української мови та методики її навчання
Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра іноземних мов для природничих факультетів
Херсонська державна морська академія, кафедра соціально-
гуманітарних дисциплін та інноваційної педагогіки

Актуальні проблеми мовознавства та лінгвометодики в умовах війни в Україні

Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції
(з міжнародною участю)
21 лютого 2023 року

Житомир -2023

УДК 81-13:355.01(477)

А 43

Рекомендовано Вченою радою Поліського національного університету (протокол №9 від 29.03.2023 р.)

Редакційна колегія: **Климова К. Я.**, доктор педагогічних наук, професор, в. о. завідувача кафедри, **Плечко А. А.**, кандидат філологічних наук, доцент, **Бурмакіна Н. С.**, кандидат педагогічних наук, доцент, **Разумна К. А.**, старший викладач (Поліський національний університет, кафедра іноземних мов); **Безлуцька А. А.**, кандидат історичних наук, доцент (кафедра соціально-гуманітарних дисциплін та інноваційної педагогіки), **Нагрибельний Б. Я.**, асистент кафедри англійської мови в судноводінні (Херсонська державна морська академія); **Петришина О. І.**, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри, **Струганець Л. В.**, доктор філологічних наук, професор (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка, кафедра української мови та методики її навчання); **Місечко О. Є.**, доктор педагогічних наук, професор (Львівський національний університет імені Івана Франка, кафедра іноземних мов для природничих факультетів).

Рецензенти: **Андрійчук Н. М.**, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогічних технологій та мовної підготовки (Державний університет «Житомирська політехніка»); **Щерба Н. С.**, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри міжкультурної комунікації та іншомовної освіти (Житомирський державний університет імені Івана Франка).

А 43 Актуальні проблеми мовознавства та лінгвометодики в умовах війни в Україні: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (з міжнародною участю), 21 лютого 2023 року. За заг. ред. К. Я. Климової. Житомир: Поліський національний університет, 2023. 288с.

ISBN 978-617-7684-85-4

Збірник містить статті відомих науковців, здобувачів вищої освіти та молодих вчених з актуальних проблем історичної лінгвістики, перекладознавства, лінгвокультурології, лінгвометодики. Матеріали розраховані на широкий читацький загал і зорієнтовані на міжмовні контакти та інтеграцію в європейський науковий та культурно-освітній простір.

ISBN 978-617-7684-85-4

©Поліський університет, 2023

Ольга Петришина. Підготовка сучасного філолога в аспекті осмислення безпекового статусу української мови.....	152
Оксана Гридзук. Лінгвометодичні аспекти формування культури мовлення студентів.....	156
Елеонора Палихата. Формування культури діалогічного мовлення учнів основної школи.....	159
Наталія Грона. Розвиток професійної мобільності під час викладання методики навчання української мови.....	165
Катерина Климова. Педагогічний моніторинг комунікативних якостей мовлення студентів нефілологічних спеціальностей поліського національного університету в умовах змішаного навчання.....	170
Олена Красовська. Патріотичне виховання на уроках української мови в умовах воєнного часу.....	173
Альона Лещенко, Олена Безлуцька. Полілог як метод навчання гуманітарних дисциплін у вищій школі.....	178
Інна Нагрибельна, Богдан Нагрибельний. Практика опрацювання плеоназмів та іншомовної лексики у процесі формування культури мовлення сучасного здобувача вищої освіти.....	181
Дар'я Фіялка. Польсько-українські паралелі у вивченні польської мови.....	186
Леся Гапон. Культуромовний аспект реалізації академічної свободи вчителя.....	190
Маргарита Мороз. Крилаті вирази як важлива складова вивчення латинської мови.....	194
Вікторія Руденко, Людмила Боть. Особливості дистанційного вивчення дисципліни «Культура публічного виступу лідера»..	199
Наталія Руденко. Формування культури публічного виступу студентів як складової загальної культури мовця.....	202
Мар'яна Бабишена. Формування мовленнєвої культури майбутніх фахівців у процесі вивчення української мови як іноземної	206
Оксана Кучерук, Світлана Кратюк, Наталія Шурхно. Формування інформаційної грамотності в процесі вдосконалення культури мовлення учнівської молоді.....	210

Леся Гапон,
кандидат філологічних наук,
викладач кафедри української мови та методики її викладання,
Тернопільський національний
педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
e-mail: hapon_lesia@tnpu.edu.ua

КУЛЬТУРОМОВНИЙ АСПЕКТ РЕАЛІЗАЦІЇ АКАДЕМІЧНОЇ СВОБОДИ ВЧИТЕЛЯ

Без академічної свободи неможливо забезпечити належну якість надання освітніх послуг.

Відповідно до статті 54 «Права та обов'язки педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу» нового Закону України «Про освіту», українські педагоги мають право на академічну свободу, включаючи свободу викладання, свободу від втручання в педагогічну, науково-педагогічну та наукову діяльність; вільний вибір форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі; педагогічну ініціативу; розробку та впровадження авторських навчальних програм, проєктів, освітніх методик і технологій, методів і засобів; вільний вибір освітніх програм, закладів освіти, установ та організацій, а також інших суб'єктів освітньої діяльності, які здійснюють підвищення кваліфікації [1].

Широке поле для професійної творчості педагога окреслює реформа «Нова українська школа» (далі – НУШ). Учитель має право

- обирати з переліку, затвердженого МОН України, модельні навчальні програми предметів та інтегрованих курсів, підручники, створені на їх основі;
- створювати свої навчальні програми на основі модельних;
- брати участь у розробленні процедур та інструментарію оцінювання;
- створювати й публікувати методичні розробки, дидактичні матеріали, оприлюднювати результати своїх досліджень тощо.

Основними видами освітніх ресурсів, які можуть створювати педагогічні працівники є: методичні розробки,

плани-конспекти, сценарії, додаткові інформаційні матеріали для проведення уроків, контрольні роботи, тести, практичні і проєктні завдання для роботи учнів під час проведення навчальних занять та вдома, завдання для самостійної роботи учнів; навчальні програми, календарно-тематичні плани, електронні освітні ресурси для дистанційного навчання тощо.

Способами оприлюднення можуть бути публікації на сайті закладу та/або засновника, у блогах, професійних спільнотах соціальних мереж, на освітніх онлайн-платформах, у матеріалах та/або виступах конференцій, фахових виданнях тощо.

Учитель, який репрезентує свій досвід у відкритому доступі, має мати хорошу мовно-комунікативну підготовку, досконало володіти термінологією, адекватно викладати свої думки, дотримуватись норм чинного Українського правопису.

Актуальні дослідження з теми знаходимо в Н. Голуб, М. Пентилюк, О. Семенов, С. Омельчука, І. Фаріон, Л. Струганець та інших.

Зокрема О. Семенов наголошує, що *«...підвищення кваліфікації у закладах інформальної чи неформальної освіти є обов'язковою умовою визнання результатів та передбачає опис набутих та / чи удосконалення раніше набутих компетентностей і досягнутих результатів навчання...»*. На думку дослідниці, науково-методична публікація вчителя має демонструвати високий рівень жанрової, стилістичної, термінологічної, лексикографічної і бібліографічної культури автора. Авторка рекомендує дописувачам спиратися на «Український педагогічний словник» за ред. О. Гончаренка (2011) та «Енциклопедію освіти» за ред. В. Кременя (2008) [4, с. 3–4].

Основні аспекти мовленнєво-методичної компетентності сучасного вчителя-словесника виклав у своїх публікаціях С. Омельчук. У його працях педагоги можуть знайти низку мовно-стилістичних порад стосовно професійного мовлення [6].

За спостереженнями О. Семенова, здійснених на основі публікацій С. Омельчука, чи не найбільше орфографічних помилок пов'язані із правописом складних слів іншомовного походження у зв'язку з упровадженням нової редакції Українського правопису [5, с. 44–47].

Мета нашого дослідження – окреслити причини виникнення часто повторюваних помилок і запропонувати шляхи їх уникнення в умовах захисту освітньо-інформаційного простору України.

30.07.2022 року Верховна Рада України прийняла за основу проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо заборони використання джерел інформації держави-агресора або держави-окупанта в освітніх програмах, у науковій та науково-технічній діяльності», у якому зазначено:

- науково-освітні програми та наукові дослідження не можуть містити посилання на джерела інформації, створені на території держави-агресора або держави-окупанта;
- державною мовою держави-агресора або держави-окупанта;
- фізичною особою, яка є громадянином (підданим) держави-агресора або держави-окупанта;
- юридичною особою, зареєстрованою на території держави-агресора або держави-окупанта [2].

Тож аби не сприяти агресору, треба:

- перевіряти місце видання твору (за бібліографічним описом);
- місце народження/проживання/роботи автора (за матеріалами енциклопедії «Вікіпедія»);
- первинне джерело інтернет-передруків.

Наприклад, статтю «Найпоширеніші випадки помилок у використанні лапок» за покликанням <https://zno.if.ua/?p=6065> опубліковано на сайті «Українська мова і література». Джерелом публікації вказано сайт «Всеосвіта». За покликанням <http://surl.li/egzcj> на сайті знаходимо ту саму статтю, названу «Пишемо правильно: 9 випадків, коли лапки ставити не треба, хоча дуже хочеться», і вказівку на первинне джерело – російський ресурс mel.fm, доступ до якого зараз заборонено.

Зауважмо, що 23 грудня 2019 року публікацію «Всеосвіти» «Пишемо правильно: 9 випадків, коли лапки ставити не треба, хоча дуже хочеться» викладено в мережі «Фейсбук» за покликанням <https://www.facebook.com/vseosvita/posts/2779793535412319/> і поширено 2,8 тисяч разів.

7 липня 2022 року допис «Мовний фронт: 9 випадків, коли лапки ставити не треба, хоча вони дуже просяться» опублікував сайт «Освіта нова» за покликанням <https://osvitanova.com.ua/posts/5309-movnyi-front-9-vypadkiv-koly-lapky-stavyty-ne-treba-khochha-vony-duzhe-prosiatsia>.

Авторство не вказано. Цю публікацію поширили 3,4 тисяч разів.

Не всі правила й приклади, викладені в статті, відповідають чинному Українському правопису, однак через необачність користувачів матеріал досі активно поширюється в мережі. Разом з ним поширюються помилки: *твітер* (треба: *твіттер*), *гул* (треба: *гугл*), *пісня Біллі Айліш Bad Guy* (треба: *пісня Біллі Айліш «Bad Guy»*).

Для формування багатого українськомовного тезаурусу, популяризації української мови в освітньому просторі, публікації педагогів мають відповідати вимогам нової редакції Українського правопису (Постанова Кабінету Міністрів України від 22 травня 2019 року № 4373). Особливо ретельно варто вивчити правила написання слів іншомовного походження, наприклад: *гаджет*, *гул*, *проект*, *інтернет*, *інтернет-публікація*, *мережа «Інтернет»*, *топпроект*, *віцедиректор*, *вебсайт*, *флешмоб*, *арттехнології*, *екошкола*, *смарттехнології*, *зустріч у зумі*, *пошукова система «Гугл»*, *зворотний зв'язок на платформі «Zoom»* тощо [3, с. 48–49, 86].

Отже, академічна свобода педагога може стати джерелом невичерпних можливостей для самореалізації, творчості, новаторства, експериментів педагогів. Однак реалізовувати її треба відповідально, з урахуванням суспільних потреб. В умовах війни ми маємо враховувати необхідність захисту освітньо-інформаційного простору України від впливу «руського міра», відмовитися від використання джерел, які можуть негативно вплинути на формування картини світу, віднайшовши натомість натхнення та мотивацію на рідномовному ґрунті.

Список використаних джерел

1. Закон України Про освіту URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

2. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо заборони використання джерел інформації

держави-агресора або держави-окупанта в освітніх програмах, в науковій та науково-технічній діяльності. URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40164?fbclid=IwAR2HisjRFAKAbrPktEOUOpASAONhHynFZkTalepw4RgeK3y_rSy0DOG9StY

3. Український правопис // Київ: Наукова думка, 2019. 393 с.

4. Семеног, О. Науково-методична публікація як результат підвищення кваліфікації вчителя-словесника // О. Семеног, Ю. Романенко // Дивослово. 2019. № 1. С. 2–5.

5. Семеног О. Термінологічна культура фахівця в об'єктиві українського лінгводидактичного дискурсу // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2019. № 6. С. 139–150.

6. Омельчук С. Українська лінгводидактична термінологія з погляду нормативності // Українська мова. 2015. № 1. С.50–59.

Маргарита Мороз,

старший викладач кафедри іноземних мов,
Поліський національний університет
e-mail: moros.m.w@gmail.com

КРИЛАТІ ВИРАЗИ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ВИВЧЕННЯ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ

Латинські крилаті вирази – це джерело глибокої і давньої народної мудрості, світогляд народу у його історичному розвитку. З давніх давен народ потребував вербального відтворення своїх думок та уявлень про середовище, в якому жив та розвивався. Термін «крилатий вираз» з'явився у широкому вжитку після виходу у світ книги «Geflügelte Worte» німецького філолога Георга Бюхмана у 1864 році.

Завдяки своїй яскравій лексиці та живому невимушеному звучанню, крилаті вирази є дуже популярними серед мовців усіх категорій. Деякі дослідники зараховують крилаті вирази до фразеологізмів за аналогією до прислів'їв та приказок.